

LIETUVOS NOTARŲ RŪMAI

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
El. p.: rastine@tm.lt

2019-08-08

Nr. S- 59

DĖL NOTARIATO VEIKLOS SKAITMENINIMO

2018 m. gruodžio 8 d. Europos Sąjungos Taryba patvirtino Europos e. teisingumo strategiją (toliau – Strategija) ir veiksmų planą 2019 m. – 2023 m. laikotarpiui¹. Nurodytame dokumente yra apibrėžti Europos Sąjungos prioritetai teisingumo srityje penkerių metų laikotarpiui. Trys kertiniai prioritetai teisingumo srityje yra: galimybė susipažinti su informacija, e.Ryšys teisingumo srityje ir sąveikumas. Kiekvienam iš šių prioritetų įgyvendinti yra numatyta eilė priemonių, nemaža dalis jų jau dabar turi pakankamai aiškų veiksmų planą.

Europos Sąjungos notariatų taryba (CNUE), kurios nariu Lietuvos notariatas yra nuo 2004 m., pastaraisiais metais užsitikrino savo vietą kaip patikimas ir svarbus Europos Komisijos partneris, ir neseniai buvo pakviesta pristatyti savo prioritetus ir pateikti konkrečias projekto idėjas, kurios bus finansuojamos artimiausiose Europos Sąjungos programose teisingumo srityje. Atitinkamai, prieš patvirtinant Strategiją, CNUE pristatė viziją dėl Europos notarų interoperabilumo (sąveikumo) sistemos sukūrimo.

Europos notariatas visuomet buvo vienas iš pirmaujančiųjų naujų technologijų srityje, ypač, kai tai susiję su tarpvalstybine veikla. Atskiros CNUE šalys-narės sukūrė sudėtingus ir išsamius nacionalinius sprendimus įvairiose su notarų veikla susijusiose informacinių technologijų srityse ir įkvėpė tam kitus. CNUE lygmeniu buvo sukurtos įvairios „glaudesnio bendradarbiavimo“ struktūros, tarp jų projektai, turintys technologinį ir teisinį komponentą (EUFides, ENRWA, Bartolus). Be to, visi Europos notariatai bendradarbiauja CNUE valdomame Europos notarų tinkle, kuris, dėka aktyvaus nacionalinių notarų savivaldos organizacijų dalyvavimo ir Europos Sąjungos paramos, Europos mastu tapo unikalia ir saugia informacinių technologijų platforma teisės profesionalams – notarams, teikiančia nemokamą teisinę informaciją ir duomenų bazes, komunikacijos ir tarptinklinio ryšio priemonės ir įrankius, skirtus tarpvalstybiniam naudojimui notarinėje praktikoje, kuria kiekvienas Europos notaras turi galimybę naudotis, aukščiausius saugumo standartus atitinkančiu būdu. Visi šie e. teisingumo

¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11724-2018-REV-4/lt/pdf>

10

LIETUVOS NOTARAI
Šimtmetis su modernia valstybe

pasiekimai kartu su informacinėmis svetainėmis, kurias CNUE sukūrė pastaraisiais metais, padidino Europos notariatų matomumą ir Europos institucijų bei piliečių pasitikėjimą jais, kadangi svariai prisideda prie teisėtumo ir teisinio saugumo užtikrinimo visos Europos mastu.

Pastaruoju metu tarpvalstybinių bylų (notarinių veiksmų) skaičius Europoje didėja lygiagrečiai su įvairių procedūrų skaitmeninimo pokyčiais, sąlygotais tiek Europos Sąjungos, tiek nacionalinės teisės aktų pakeitimų ir kuo toliau, tuo labiau ryškėja ir stiprėja poreikiai užtikrinti kai kurių veiksmų atlikimą nuotoliniu būdu ar net ir įprastiniu būdu, tačiau pasitelkiant informacinių technologijų įrankius informacijos gavimo ar perdavimo (registravimo) tikslais (pavyzdžiui, šie poreikiai labai akivaizdūs paveldėjimo, turinčio užsienio elementą, srityje); iš minėtos Strategijos uždavinių akivaizdu, kad Europos Sąjungos prioritetai šioje srityje nesikeičia, jie yra dar labiau stiprinami bei plečiami. Tokiomis „nuotolinėmis“ procedūromis fizinį asmenų dalyvavimą, dokumentų rengimą ir perdavimą popieriuje tiek Europos Sąjungos, tiek, atskirais atvejais, nacionaliniu lygmeniu, siekiama pakeisti skaitmeniniu (online) komunikavimu su klientu ir saugiu elektroninių dokumentų perdavimu informacinių technologijų įrankių pagalba, keliami klausimai net dėl dirbtinio intelekto panaudojimo galimybių, sąlygų ir apimties. Tiek CNUE, tiek jos šalys-narės, įskaitant ir Lietuvos notariatą, supranta ir sutinka, kad ilgainiui, tai kas yra įmanoma „analoginiame pasaulyje“, taps įmanomu ir „skaitmeniniame pasaulyje“, tačiau laikosi pozicijos, kad tai turėtų vykti išlaikant tokį patį teisinį (teisingumo užtikrinimo) lygį ir techninį saugumą. Šia prasme notariatas tiek plačiąja prasme – visos Europos mastu, tiek siaurai – nacionaliniu Lietuvos mastu turėtų būti vertinamas ne kaip technologinio progreso kliuvinys, o atvirkščiai – kaip jo privalumas ir saugiklis, nes yra pasirengęs eiti „koja kojon“ su technologiniu progresu, prisitaikyti prie jo, kas yra akivaizdu iš pateiktų pavyzdžių, tačiau, kaip minėta, ne saugumo ir užtikrintumo praradimo sąskaita. Kita vertus, notariato uždaviniai šioje srityje negali būti tinkamai užtikrinti be vykdomosios valdžios paramos, ypač teisėkūros srityje, todėl šiuo raštu Lietuvos notarų rūmai visų pirma prašo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bendradarbiavimo ir politinio palaikymo Lietuvos notarų rūmų šiame rašte keliamiems tikslams.

Lietuvos notarų rūmai per pastaruosius keletą metų savo lėšomis jau yra sukūrę eNotaras informacinę sistemą, kuri susideda iš vidinio eNotaras informacinės sistemos portalo, skirto notarams ir notarų biurų darbuotojams, bei išorinio eNotaras informacinės sistemos portalo, skirto notarų klientams. Pažymėtina, kad šiuo metu sukurta eNotaras informacinė sistema jau sudaro galimybę notarams teikti 3-iojo paslaugų brandos (dvišiosios sąveikos) lygio elektronines paslaugas notarų klientams. Išoriniame eNotaras informacinės sistemos portale klientams yra pateikiama informacija apie Lietuvoje veiklą vykdančius notarus, notarų biurus bei notarų teikiamas notarines paslaugas. Užsiregistravusiems išoriniame portale notarų klientams yra sukurta galimybė parašyti pranešimą pasirinktam notarų biurui ar pateikti notarinių paslaugų užsakymą. Kurdamas notarinių paslaugų užsakymą, klientas gali ne tik pasirinkti notarų biurą ir paslaugas, kurias pageidauja užsakyti, bet ir įkelti bei pateikti notarui paslaugų teikimui reikalingus dokumentus. Taigi, norint užsakyti notarines paslaugas bei pateikti notarinių paslaugų teikimui reikalingus pirminius dokumentus, klientui nebereikia asmeniškai vykti į notaro biurą.

Pažymėtina, kad nuo 2019 m. sausio 1 d. dalis notarų jau pradėjo naudotis eNotaras informacine sistema realioje notaro veikloje bei pradėjo pildyti elektroniniu būdu tvarkomą notarinį registrą, kuris yra sukurta ir integruota į eNotaras informacinę sistemą. Taigi, dalyje notarų biurų notarinis registras jau dabar yra vedamas elektroniniu būdu, o tai sudaro pirmąją prielaidą tolimesniam notarų vykdomos veiklos skaitmeninimui.

Lietuvos notarų rūmai imasi iniciatyvos ir numato savo lėšomis toliau įgyvendinti tolimesnius eNotaras informacinės sistemos vystymo (tobulinimo) etapus, kurių įgyvendinimo tikslai yra didinti notarinių paslaugų teikimo elektroniniu būdu brandos lygį – siekti tam tikras notarines paslaugas pradėti teikti elektroniniu būdu 4-uoju paslaugų brandos lygmeniu (bendradarbiavimo lygis (visiškas elektroninis reikalų tvarkymas)) arba 5-uoju paslaugų brandos lygmeniu (personalizuotas lygis (automatizavimas)).

Notarinių paslaugų teikimas 4-uoju arba 5-uoju brandos lygiu padarys notarines paslaugas lengviau prieinamomis ir socialinės atskirties grupėms. Pvz., Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija patvirtintame „Socialinės įtraukties didinimo 2014-2020 metų veiksmų plane“ 4-uoju tikslu įvardina ir „viešųjų paslaugų prieinamumo didinimą“. Analizuojant šio uždavinio priemones, galima išskirti tokias socialiai pažeidžiamų gyventojų grupes, kurioms skaitmeninės notarinės paslaugos turėtų didžiausią įtaką: šeimos, auginančios ar globojančios neįgaliuosius namuose; neįgalieji bei neįgaliųjų šeimos. Skaitmenizuotas notarinių paslaugų teikimas padės užtikrinti tų paslaugų pasiekiamumą, kiek tai yra įmanoma, nereikalaujant atvykimo į notaro biurą.

Skaitmeninis notarinių paslaugų teikimas 4-uoju ir/arba 5-uoju brandos lygiu taip pat užtikrins galimybę Lietuvos Respublikos piliečiams, reziduojantiems ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, gauti jiems būtinas notarines paslaugas, su sąlyga, kad tie asmenys turės teisės aktuose numatytas elektronines asmens tapatybės patvirtinimo priemones. Atsižvelgiant į tai, kad kasmet kelios dešimtys tūkstančių piliečių išvyksta studijuoti arba dirbti į kitas šalis, tolesnis notarinės veiklos skaitmenizavimas ypač aktualus, užtikrinant spartų paslaugų teikimą, kai viena ar daugiau notarinio veiksmo šalių yra ne Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Atkreipiame dėmesį, kad visi eNotaras informacinės sistemos numatomi atlikti kūrimo ir tobulinimo darbai būtų finansuojami tik iš Lietuvos notarų rūmų lėšų, valstybė nepatirtų jokių išlaidų.

Lietuvos notarų rūmai numato tokias eNotaras informacinės sistemos esmines tobulinimo kryptis: kad notarui, atlikus notarinį veiksma, notariniai dokumentai ir/ar jų nuorašai klientui galėtų būti išduodami tiek popierine, tiek elektronine forma, priklausomai nuo kliento pageidavimų; sudaryti galimybę klientams elektroninius notarinius dokumentus pasirašyti kvalifikuotu elektroniniu parašu, o taip pat notarui elektroninius notarinius dokumentus pasirašyti ir patvirtinti kvalifikuotu elektroniniu parašu ADOC formate ir išsiųsti notaro klientui; taip pat numatoma įgyvendinti dokumentų elektroninių nuorašų išdavimą klientams, o taip pat elektroninių dokumentų tvirtinimą elektronine pažyma (*Apostille*) ir kt.

Pažymėtina, kad notariato veiklos skaitmeninimas, t.y. notarinių paslaugų teikimo elektroniniu būdu brandos lygio didinimas, siekiant jas teikti elektroniniu būdu 4-uoju arba 5-uoju paslaugų brandos lygmeniu, yra ypatingai naudingas notarų klientams. Skaitmeninant notarų teikiamas paslaugas, sudaroma galimybė notarų klientams per trumpiausią įmanomą terminą gauti notarinę paslaugą, notarinių paslaugų teikimas klientams taptų dar patogesnis ir greitesnis, iki minimumo sumažinamas kliento apsilankymų notaro biure skaičius arba apskritai išvengiama kliento fizinio atvykimo į notaro biurą dėl notarinės paslaugos suteikimo, išvengiama klientų eilių notaro biure, sudaromos patogios galimybės gauti notarines paslaugas asmenims, kuriems sunku atvykti į notaro biurą dėl ligos ar neįgalumo arba dėl didesnio atstumo iki notaro biuro, sudaroma galimybė klientams gauti elektroninės formos notarinius dokumentus ir juos naudoti civilinėje apyvaroje tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, didinamas valstybės konkurencingumas elektroninių paslaugų teikimo srityje, valstybei išvengiant valstybės biudžeto lėšų panaudojimo. Kita vertus, kaip jau minėta, įgyvendinant nurodytus pokyčius, svarbu užtikrinti tai, kad tie patys veiksmai būtų atliekami taip pat saugiai ir teisėtai, kaip jie yra atliekami šiuo metu, notarine forma, popieriuje.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, pažymėtina, kad Lietuvos notarų rūmai, kurie jau yra sukūrę eNotaras informacinę sistemą, nesustoja ties sukurta eNotaras informacine sistema ir toliau analizuoja bei įgyvendins tolimesnius notariato veiklos skaitmeninimo žingsnius, siekiant teikti notarines paslaugas klientams nuotoliniu elektroniniu būdu, bei prašo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bendradarbiavimo ir politinio palaikymo, Lietuvos notarų rūmams įgyvendinant šiame rašte išskeltus notariato veiklos skaitmeninimo tikslus, o taip pat prašo informuoti ir įtraukti Lietuvos notarų rūmus į projektus ir/ar darbo grupes eTeisingumo srityje, kiek tai susiję su notarų visuomenei teikiamomis notarinėmis paslaugomis bei atliekamais notariniais veiksmais, jų parengimu, pasirašymu, tvirtinimu, archyvavimu, registravimu ir kitomis priemonėmis, kurias ketinama perkelti į elektroninę erdvę, kas

neabejotinai padėtų atsiskleisti visam Lietuvos notarų rūmų potencialui šioje sferoje ir prisidėtų tiek prie nacionalinių, tiek prie Europos Sąjungos tikslų teisėtumo srityje įgyvendinimo.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Notarų rūmų prezidentas

Marius Stračkaitis